

Плас

„Ослобођење Београда има за наше народе велики историјски значај, нарочито по томе што је овај мученички град био још и тај где се заједнички пролила крв синова великог Совјетског Савеза и народа Југославије. Тито је још једном зајачиљено крвљу браћом наших народа са народима Совјетског Савеза.“
(Из поздравног телеграма маршала Тита маршалу Стаљину)

ОРГАН ОБЛАСНОГ ОДБОРА НАРОДНО-ОСЛОБОДИЛАЧКОГ ФРОНТА ЗА БОСАНСКУ КРАЈИНУ

ГОД. II.

28 ОКТОБАР 1944

БРОЈ 22

Слободна је пријестоница Нове Југославије

Седам дана водиле су се тешке и крваве борбе за велики град на Дунаву и Сави. Седам дана ми смо притајена даха ишчекивали исход најпресудније битке која се овога рата водила у нашој земљи. Ми нисмо чули потмули грохот топова под драгим градом — нашим Београдом, али смо свим бићем учествовали у најстраснијим јуришима које су чинили наши борци. У тим јуришима остваривао се сан сваког нашег ударника. Он се борио заједно са херојима Москве, Стаљинграда и Лењинграда, са јунацима братске Црвене армије. Знали смо да окупаторски злочинци неће одољети уједињеним снагама бораца братске Црвене армије и наших дивизија. Они су у јуначким борбама освајали улицу по улицу, кућу по кућу.

У заједничком јуришу црвеноармејца и наших војника братимио се за вјечна времена Београд и цијела Југославија са великом совјетском земљом. Улицама Београда потекла је још једном крв — за слободу, за демократску федеративну Југославију, за савез са Русијом, за јединство славенских народа.

Битку за Београд пратила је узбуђено читава наша земља. Закликнула су срца крајишких људи у бескрајној срећи и поносу. Тамо далеко, раме уз раме са најбољим, са Црвеном армијом, са јуначким синовима читаве наше земље бориле су се наше двије дивизије — Пета и Једанаеста.

И кад су двије заповијести, маршала Стаљина и маршала Тита, објавиле нашу најсјајнију побједу, кад је Москва задрхтала од моћних плотуна топова са Кремља, када је њено ноћно небо обасјано млазевима граната, кад су по нашим градовима и селима зациктали од драгости митраљежи — као бујица је провалило наше одушевљење. Велики празник настао је на нашим улицама. Тај празник славили смо заједно — народи Совјетског Савеза и Југославије. Дошао је дан који смо чекали и надали му се у најтежим данима овога рата.

Ослобођена је пријестоница нове демократске федеративне Југославије. И не само то! Ослобођен је дивни, родољубиви град који је смјело показивао пут читавој нашој земљи у најтежим часо-

ПОЗДРАВ БОСНЕ И ХЕРЦЕГОВИНЕ

ПРЕТСЈЕДНИКУ НАЦИОНАЛНОГ КОМИТЕТА И ВРХОВНОМ КОМАНДАНТУ НАРОДНО-ОСЛОБОДИЛАЧНЕ ВОЈСКЕ И ПАРТИЗАНСКИХ ОДРЕДА ЈУГОСЛАВИЈЕ МАРШАЛУ ЈОСИПУ БРОЗУ-ТИТУ

Вијест о ослобођењу Београда, слободарског града, пријестонице свих југославенских народа, изазвала је неизмјерну радост и одушевљење у нашем народу.

Хвала теби и нашим храбрим борцима, и молимо те, изручи наше топле поздраве и захвалност братској Црвеној армији и њеном великом вођи, маршалу Стаљину.

Претсједништво ЗАВНОБИХ-а
(„Слободна Југославија“)

У битци за Београд борили су се и Крајишници

У својој заповијести команданту трупа у западној Србији, генерал-лајтанту Пеки Дапчевићу, издатој поводом ослобођења Београда, маршал Тито поменуо је и јуначке борце наше Крајине:

„Ова велика побједна јесте једна од највећих побједна над непријатељем нашег народа, њемачким окупатором. Нарочито је важна због тога, јер су у борби за ослобођење херојског града Београда пролили своју крв синови јуначке Шумадије, Крајине и остале Босне, јуначке Црне Горе, синови бијелог Загреба и Хрватског Загорја, синови кршне Лине, Далмације, Славоније, Војводине и Словеније“.

вима њене историје. Када су издајници продали част и достојанство земље, Београд је први — 27 марта 1941 године проговорио из срца милиона људи наше земље који нису хтјели ропства. Београд је примио прве ране, које су фашистички злочинци нанијели нашим народима. У Београду су пале прве жртве крваве хитлеровске окупације. Крвавим терором окупатор се светио заједно са издајницима родољубивом Београду за његово родољубље, за племениту мржњу према окупатору. Из Београда су пошли први борци за слободу нашег народа да заметну неједнаку јуначку борбу са мрским окупаторима и домаћим издајницима. Отишао је чисти кристални млаз наших првобораца, а вратила се огромна незадржива поплава народног устанка, ослободилачке борбе и братства у оружју наших и совјетских народа. Од поробљеног мученичког Београда њемачки разбојници и домаћи издајници свих боја хтјели су да направе своју кулу. Ропство, издају и понижење Београда — шака окупаторских слугу хтјела је да прикаже као спас српства, као одбрану интереса српског народа. Али крај свега тога, Београд је био и остао слободарски и демократски, јуначко срце српског народа, центар слободљубиве мисли свих наших народа, велика славенска пријестоница на југу. То је показао у јуначким данима свога ослобођења.

Слободарска Србија, у коју су са повјерењем и љубављу гледали сви народи Југославије — проговорила је. Сво-

јом крвљу синови Србије перу љзгу коју су јој нанијели хитлеровски најамници. У пламеној и љутој борби против окупатора, недићеваца и четника, она објављује читавом свијету да њен народ није заборавио и издао своју херојску прошлост. „Србија је била наша, наша ће и остати!“ Пред осветничким гњевом народа, пред јунацима Црвене армије и наше војске бјеже туђински плаћеници. Београд, ослобођен тешке фашистичке море, свим својим бићем придружује се народно-ослободилачкој борби. Из њега, снажније него икада, у овим историјским данима зрачи радост побједне. Та радост озарује читаву нашу мученичку земљу. Она ће скоро бити слободна! То осјећа наш народ, то му даје снагу, то ствара понос слободног човјека који је у крви извојевао своју народну државу.

Важни стратешки чвор, раскрсница путева и саобраћајна веза између Средње Европе и Балкана, Београд, на који су 1941 насрнуле завојевачке хитлеровске хорде да од њега направе полазну базу за поробљавање читавог Балкана — налази се у рукама ослободилачких армија. Његово ослобођење значи тежак војнички и политички ударац фашистичкој Њемачкој и њеним помагачима, коначно разбијање њихових завојевачких планова на Балкану.

Кроз ослобођени Београд кренуће наше дивизије заједно са славом овјенчаном Црвеном армијом на Будимпешту, Беч и Берлин!

КРАЈИШНИЦИ ЗБИЈАЈУ СВОЈЕ РЕДОВЕ У НОФ-У

Мисао о НОФ-у, као о свенародној политичкој организацији, продрла је у сваки кутак Босанске Крајине. Преко ње су данас уско повезане не само све организације које учествују у борби него и остали ванстраначки родољуби. Осим Комунистичке партије и присталица ХСС-а, у њој су и сви остали истински демократи, без обзира на политичку, вјерску и националну припадност, — људи који су остали вјерни свом народу. Младеначки полет даје му и опет омладина, која као један човјек учествује у НОФ-у преко својих широких омладинских организација УСАОЈ-а, а љубав и брижност мајки и сестара уносе опет у »Фронт« жене преко својих масовних организација АФЖ-а.

Све те народне снаге дају НОФ-у истински општеномски карактер, а организирањем одбора НОФ-а, од најнижих па до највиших (што је на дневном реду), дат је опет тим снагама политички облик и чврстина.

Програм НОФ-а, сажет у три ријечи: ослобођење и изградња земље, носи данас у свом срцу и свијести сваки родољуб Босанске Крајине.

Тај програм је прихватљив за сваког ко истински мрзи скупатора и домаће издајце, ко воли своју родну грудну и свој народ. Само народним издајцама, тим слугама окупатора, нема мјеста у НОФ-у.

Зато је НОФ на Крајини и успио заталасати како Србе, тако и Муслимане и Хрвате, који заједнички учествују на конференцијама и у раду на изборима одбора. Ту Срби предлажу и изабирају Муслимане, а ови опет Србе и Хрвате. У свим мјестима гдје су одржане конференције и проведени избори, те конференције су биле манифестације слоге, братства и јединства Срба, Муслимана и Хрвата. Тиме се, дакако, НОФ у очима народа учврстио као истински ујединитељ на линији братства и јединства свих родољубивих и демократских — српских једнако као муслиманских и хрватских — снага Босанске Крајине.

То је најбољи одговор свим политичким шпекулантима и непријатељима наших народа, који су рачунали да ће на размирицама и неслози између Срба, Муслимана и Хрвата моћи поново да заведу старо стање.

Истина, има крајева гдје је учествовање народа још увијек дјелимично. То се нарочито односи на један дио муслимана и на већи дио Хрвата у Босанској Крајини.

Отуђеност и сумње које су се у масама Муслимана задржавале дуго времена у односу на народно-ослободилачки покрет и успоравале прилажење Муслимана, има свој коријен, прво, у политици разједињавања из доба пријерата, а друго, у дјеловању реакционарних муслиманских политичара данас. Међутим, новији догађаји разголитили су пред муслиманским масама циљеве муслиманске реакције. Наступило је брзо

и масовно буђење Муслимана, што се огледа у прилажењу на страну НОВ муслиманске милиције (Зеница, Травник, Високо), у тјешњем везивању Муслимана, војнички и политички, за народно ослободилачки покрет.

Мачековско-усташка клика настоји свим средствима да спречи буђење демократске свијести код хрватског народа у Босни и Херцеговини. Убацујући пароле »чувања хрватске државе«, они настоје сачувати хрватске масе далеко од НОП-и увући их у борбу против Народно-ослободилачке војске.

У часу када непосредно претстоји ослобођење наше земље, када се устаство распада под ударцима наше војске, — наде реакционарне клике су разбијене. Показало се да су њихови рачуни са домобранством били из основа погрешни. Прилажење домобрана, огромне побједе наше војске и долазак Црвене армије утичу на преоријентацију хрватских маса и у Босанској Крајини. Споро, али свакодневно, тај процес буђења захвата хрватске масе, што се огледа у њихову приступању НОФ-у, у ступању у војску хрватских синова у појединим крајевима итд.

Својом правилном политиком организације НОФ-а у Босанској Крајини успјешно је активизирање Хрвата.

Не смијемо изгубити из вида и утицаје који још увијек врше четнички елементи на извјестан дио српског живља у подручјима блиским скупатору.

Наш НОФ кроз изборе одбора добива свој организациони облик, он се учвршћује, збија своје снаге. Он обухвата све народне снаге за извршење задатака који пред њим стоје. Поред политичких задатака, широког окупљања народа и политичког рада у новоослободеним градовима: Приједору, Јајцу, Ливну, Бугојну, Травнику, као и у осталим градовима и селима, одборима НОФ-а, од сеоског па до највиших његових органа — стоје свакодневне акције на подизању привредног, културног и здравственог положаја нашег народа. У том правцу мора да се креће њихова активност. Наши НОО рјешавају данас питања јесење сјетве, збрињавања народа који се на прагу зиме налази без крова, питања избјеглица, којих има на хиљаде по Босанској Крајини, питања огрева градова и питања исхране војске и народа. Само покрећући све народне снаге и усмјерујући их у правцу рјешавања тих питања, ми ћемо одољети свим тешкоћама које се пред нама налазе.

Ширина конференција и зборових НОФ-а показује да народ са полетом и радом прилази остварењу његова програма. Политичка активност одбора НОФ-а мора бити повезана са свакодневним практичним радом. На тај начин, НОФ, као иницијатор и организатор, пружиће драгоцену помоћ нашим НОО-има у рјешавању њихових задатака.

ИЗАБРАНИ СУ СРЕСКИ ОДБОРИ НОФ-А ЗА ПОДГРМЕЧКИ И ЛИВАЊСКИ ОКРУГ

Широм читаве Крајине одржавају се избори одбора НОФ-а. У току су среске конференције за изборе среских одбора. Све конференције НОФ-а одликују се живошћу, дискусијама о бившем политичком животу и о пословима који стоје пред нама. Једнодушност влада по питању стварања НОФ-а.

У задње вријеме одржане су на два три среза подгрмечког округа избори среских одбора. Први пут народ је демократски бирао своја политичка руководства. Среске одборе бирали су изабрани претставници народа: старији људи који су послали синове и кћери у борбу, одборници, жене и омладинке, који су своје родољубље и свијест доказале на хиљадама примјера, радећи за војску и свршавајући послове у позадини.

Делегати крупског и новског среза, говорећи о задатцима који стоје пред њима, нагласили су потребу још веће помоћи народно ослободилачким одборима у изградњи порушених путева и попаљених села, у подизању школа и помагању оних крајева које је непријатељ уништио.

Конференција санског среза показала је да у овом крају гдје је непријатељ хтио да заувијек направи јаз међу браћом, Срби, Муслимани и Хрвати кују своје јединство у борби против заједничког непријатеља. Конференција, на којој је присуствовало 260 делегата из свих села овог среза, дотакла се свих питања, у првом реду: питања ојачања јединства Срба, Хрвата и Муслимана, као и питања политичког дјеловања у оним крајевима гдје народ још није масовно приступио НОФ-у.

У свим селима и општинама Гламоча и Купреса завршени су избори одбора НОФ-а. Такође су изабрани одбори на оба среза. Ови избори показали су неограничену оданост народа овог краја народно-ослободилачкој борби. Иако је народ ових крајева много препатио, иако је дао хиљаде бораца и стотине жртава, изгубио домове и иметак, он је спреман да даје за борбу и даље, до коначног ослобођења, свјестан да је то потребно за његову бољу будућност.

Избори за среске одборе НОФ-а за Ливно и Дувно претстављају значајну манифестацију братства Срба, Муслимана и Хрвата. Око 80 делегата са неослобођене територије дошло је на ливањску конференцију. Хрвати ливањског и дувањског среза показују све већу спремност да учествују у народно ослободилачкој борби. »Ливањски Хрвати формираће своју бригаду« — каже на конференцији друг Лука Џалта, радник из Ливна. Да је то тачно, показује чињеница да се одмах послје избора 80 Хрвата пријавило добровољно у војску.

Кроз НОФ, на дјелу изградње наше народне државе, уједињују се и учвршћују братство Срби, Хрвати и Муслимани на овим срезovima.

ВЕЛИКО ЈАВНО СУЂЕЊЕ У САНСКОМ МОСТУ

ИЗДАЈНИЦИ И РАТНИ ЗЛОЧИНЦИ ПРЕД СУДОМ

Претсједник Усташког пријеког суда пред лицем правде

Пред судским вијећем Војног суда Корпусне војне области V корпуса одржано је 14, 15 и 16 овог мјесеца велико јавно суђење, на које је изишла на оптуженичку клупу читава једна група злочинаца, кољача и народних издајника на челу са злогласним Ђуром Марићем, претсједником Усташког пријеког покретног суда у Бањој Луци. Пред тим пријеким судом вршено је суђење над двије хиљаде људи, већином родољуба и присталица народно-ослободилачког покрета, од којих је 500 осуђено на смрт и погубљено само зато, што су искрено вољели своју земљу и свој народ и борили се против окупатора и његових помагача, било с пушком у руци или пак помагали и симпатизирали са народно-ослободилачким покретом. На стотине њих којима је судио Ђуро Марић отишли су у логоре и на робијашке радове у Њемачку, одакле се никада повратити неће.

... и лични пратилац Павелићев

У овој групи злочинаца пред народни суд изашао је по злу познати Иванагић Јосип, шеф агената у Бањој Луци, учесник покоља у Керестинцу и лични пратилац Павелићев, — школован и припреман за свој целатски посао, још за вријеме бивше Југославије, у полицијској школи у Земуну. Тај је разбојник сав огрезао у крви наше родољубиве омладине. Он сам на саслушању признаје да је у затвору убијао и премлаћивао људе за које је мислио да су присталице НО борбе.

... и шеф Усташке надзорне службе

Поред њих одговарао је за своје злочине и Антун Ребац, „Пуба“, шеф усташке надзорне службе (Унса), злогласне терористичке организације, убица, шпијун и денунцијант.

... и комплетан Пријеки суд

На овом суђењу поднијели су рачун о свом злочиначком раду и чланови усташког пријеког суда Беглербеговић Ахмет и Баковић Илија, који, са Марићем на челу, претстављају комплетан пријеки суд, како се фашистички зове ова крвава установа која је изрекла толико смртних осуда над невиним људима.

... и остали зликовци

Ова група допуњена је кољачем Хилмијом Алтићем, агентом, који на суду изјављује да није учинио ништа друго, него 5 људи заклао и 5 из пушке убио у Кулен-Вакуфу и тим дјелом добио повјерење да може бити лични прати-

лац великог жупана у Бихаћу; затим Златком Чондићем, усташом, који је био саучесник у најпрљавијим злочинима над српским народом; Агановићем Азаудином и Хациефендићем Алимухамедом, шефовима усташке и њемачке „промишле“ у Бањој Луци, који су усменом и писаном ријечи заговарали и бранили оно што су усташки кољачи, агенти и чланови пријеког суда чинили. Читава ова група криминалних типова и злочинаца чини једну идејну цјелину и даје слику терористичког управног апарата, који се назива „новим поретком“.

Суђење

За ово суђење владало је велико интересовање у Санском Мосту и околици, а нарочито међу грађанима Бање Луке, који су напустили своје домове склањајући се привремено испред фашистичког терора, а који су смјештени у Санском Мосту. Свима њима добро су познати сви оптужени, јер су их они до јуче хапсили, премлаћивали, денунцирали, и судили. Интересовало их је како ће изгледати пред народним судом Павелићев и витезови и орденосци.

Суђење је одржано у једној сали у Санском Мосту. Велике масе свијета, које су се почеле скупљати много раније, напуниле су потпуно велику салу, а многи су морали остати на вратима и улазним степеницама. У 5 сати улазе у салу оптужени. Мало затим долази судско вијеће. При појави судског вијећа настаје дуготрајан аплауз уз поклике: »Живио Народни суд«.

Злочини бандита из Пријеког суда

Пред судом стоји претсједник Усташког пријеког покретног суда Ђуро Марић. У сали се чују повици: „Смрт народним издајцима!“ За вријеме његова претсједниковања, по његову властитом признању, вршено је 1800 суђења и изречено 312 смртних пресуда. Тај исти суд, са Марићем, као претсједником, и Ахметом Беглербеговићем и Илијом Баковићем, као члановима, изрекао је смртне осуде над Есадом Мицићем, политичким комесаром I Крајишког пролетерског батаљона, Атифом Топићем, др. Зукановићем, др. Штерновом и Миром Цикотом. Они су осудили на смрт 8 невиних сељака из Прибинића на теслићком срезу. Они су осудили на смрт још стотину невиних људи. Марић је крвљу и патњама народа стекао иметак. У Лијевчу Пољу он се дочепао имања једног протјераног српског сељака, развалио кућу једног партизана и саградио је себи, а прогоњене српске породице, чији су синови лежали по затворима, морале су доносити овом крвнику мито, да би спасли своје невинне животе.

На његов приједлог објешена је у

Приједору Мира Цикота. Иако му је било познато да је Мира у другом стању, иако је било приједлога да се казна не изврши за извјесно вријеме, он је то одбио, премда се то противи свим постојећим законима. Зато му данас пред народним судом није пошло за руком да се одбрани, као ни његовим саучесницима, Ахмету Беглербеговићу и Илији Баковићу. Док се читава Бања Лука гнушала над злочинима који су вршени јавно путем ове злогласне установе, ови најамници окупатора, усташе, потписивали су смртне осуде свјесно, без гриже савјести, са задовољством.

Данас пред народом они се одричу усташа, изјављују да су против клања, да нису раније знали да ће тако бити. Па ипак је Илија Баковић ступио у усташки покрет баш у вријеме када је у селу Дракулићу код Бање Луке поклано око 1000 људи, жена и дјеце, а Ахмет Беглербеговић је заклети усташа још од 1939 године.

Усташки агент Алтић

У току процеса оживљују болне успомене народа на клање и паљење, на усташке затворе и логоре који су постали гробница многих невиних синова нашег народа. Агент Алтић Хилмија учествовао је у покољу у Кулен-Вакуфу, у бихаћком затвору премлаћивао је омладине, а прије кратког времена отпремио је 26 ђака у логор.

Писци позива на „предају“

Пред судом су и шефови усташке и њемачке »промишле«. Милиони летака пуних одвратних лажи, позива на »предају«, бачених заједно са бомбама из авиона на наше ослобођено подручје, писани су и штампани под руководством Агановића Азаудина и Хациефендића Алимухамеда. Ова два биједника, који су заједно са Мухаремом Ганибеговићем, назови-новинаром, били носиоци лажи и клевета против нашег народно-ослободилачког покрета, који су у најсудбоносијим данима радили против народа, — правдају се да их је на то натјерала економска невоља.

Убица Божидара Аџије...

Иванагић Јосип је многоструки злочинац, и као такав одликован за »пожртвовност и храброст«. Он је осигуравао путеве којима је пролазио Павелић, он је стајао на челу агената који су ухвалили, хапсили, злостављали и мучке убијали људе. Читавом нашом земљом тужно је одјекнула вијест о убијању 90 најбољих синова хрватског народа у Керестинцу код Загреба. Ту су пали: Август Цесарец, Божидар Аџија, Огњен Прица, Отокар Кершовани и многи други. Пред судом стоји Јосип Иванагић који је учествовао у

њихову убијању. Када су усташки и четнички изроди склапали споразуме за борбу против српског и хрватског народа, Иванагић је заједно са Оребом и Рукавином ишао на преговоре са четничким главешином Радом Радићем и другим.

Повјерљиви људи Виктора Гутића

Ребац Антун, »Пуба«, и Анић Драго изјављују да су НДХ дочекали као остварење својих политичких »идеала«. Од првог дана били су повјерљиви људи Виктора Гутића и били зачетници свих злочина, покоља и паљења по читавој Крајини. Њих, по изјави самог Ребца, последије свих звјерстава усташа, крај свих невоља и патњи које су усташе донијеле не само српском него и хрватском народу — усташки покрет није разочарао.

Покушавају да се правдају...

Слушајући ове зликовце на процесу, нижу се пред очима присутних злочини који су за ове три године извршени у нашој напаћеној Крајини. Ови организатори клања и паљења, кољачи и паликуће, »политички« чувари усташког поретка, немају више ништа заједничко са људима. Бестидно и без имало гриже савјести они покушавају да се правдају тиме да су бранили »хрватску државу«. Они хоће да своје злочине вежу за слободарско хрватско име, за хрватски народ који са пушком у руци ствара своју хрватску државу. Немају ништа заједничко са хрватским народом они који су терором, мучким убијањем, премлаћивањем, клањем и логорима гушили и хрватски и српски народ.

У јануару ове године, за вријеме напада наше војске на Бању Луку, читава

ова група злочинаца активно је учествовала у борби против наше војске. Свој страх од народа они су последије тога разгонили бјесомучним хапшењима, слањем у логоре и стријељањем.

Ова група срљала је из једног злочина у други. На суђењу се немирно окрећу према публици која тражи праведну казну и грози се над њиховим недјелима. Они препознају међу лицима оне које су гонили, хапсили, чију су дјецу тукли и слали у логоре. Пред њих излазе живи свјedoци њихових злочина, жртве њихова терора. Они осјећају да је дошло вријеме да положе рачун пред народом. Овдје је суд и народ једно — суд праведан и неумитан.

Пресуда

Пресуда је изречена. Седморицу усташких злочинаца суд је ради њихових злодјела осудио на смрт. Тројица су осуђена на тешки присилни рад и губитак грађанских праве у трајању од 2 до 10 година.

Док и посљедњи злочин не буде окајан...

Одушевљени поклици суду и народно-ослободилачкој борби неколико стотина присутних потврдили су ову осуду. То потврђује једнодушно одобравање и радост читава народа. Тај глас правде који потјече из дубине народне у исто вријеме је пријетња свим издајцима, паликућама и кољачима.

Суђење другим похватаним зликовцима наставиће се.

Оно ће се наставити дотле док и посљедњи злочин не буде окајан, док сви народни непријатељи и издајце не буду праведно кажњени.

Помен палим жртвама у Дрвару

14 о. мј. извршена је сахрана у дрварском гробљу другарице Раде Врањешеве, члана Обласног Комитета КПЈ, друга Нине Дејанца, претсједника Среског НОО-а Дрвар и Зоре Зељковић, члана Окружног комитета СКОЈ-а.

Поворка од око хиљаду душа испратила је своје првоборце. Очи сваког човјека засузиле су када је друг Милан Бурсаћ, члан Обласног НОО-а, завршио свој говор ријечима: »Смрт другарица Раде и Зоре и друга Нине велик је губитак за нас и народ Крајине, али она нас неће поколебати. Борићемо се још јаче за слободу, за коју су пале ове три свијетле жртве, и бранити тековине које смо извојевали«.

На лицу стотина дрварских жена оцртавали су се гњев и осветничка мржња. Све су оне знале Раду. Она је с њима дијелила и зло и добро. Њихове жеље и завјет изразила је другарица Мира Морача државним гласом, који је суза гушила: »Успомену на Тебе, Радо, вјечно ћемо чувати и гајити у борби против непријатеља и у раду на обнови нашег спаљеног, али слободарског Дрвара, у чији темељ си и ти положила свој живот«.

Друг Милан Трнинић, члан Обласног Комитета СКОЈ-а, и дрварска омладина задњи пут су се опраштали са својим руководиоцем — другарицом Зором, а партизанска чета пушчаним плотуном одала је посљедњу пошту овим палим борцима за слободу.

*

На Малу Госпојину, 25 о. мј., у дрварској видовданској цркви одржан је помен жртвама палим 25 о. м. Помену је присуствовао велики број народа и војске.

СЕНДЕР КУЛЕНОВИЋ

ВЈЕРНИК ИЗ СЛИЈЕПИХ СКЛОПОВА

Изговарајући то име, Стеван Видовић није могао да га не нагласи нашки, али се, при том, трудио да га што више занесе на руски, како нико ни у једном часу не би сметнуо с ума да је он, прошлог рата, одиста био у Русији, у заробљеништву, и да је човјек свјетски, који види даље од Слијепих Склопова. А уз то, хтио је да му то име увијек изиђе из уста онакво какво је: свијетло и отајствено, као амајлија на длану, над којом се стрепи.

— Влађимир Илић Лењин, ах људи, — и Стеван онда умекша глас, закима главом преда се, као у жалби за нечим неповратним, — па људи, то вам је био — светац!

— Па шта оно, друже Стеване, рече онда друг Влађимир? — пригуркују се и поткашљавају, Стевану иза леђа, млађи, желећи да се, по стоти пут, пригушено и слатко насмију старчевој чу-

веној причи, али бојећи се да се он не би изненада и без икаква разлога закључао, као мртва брава. — понекад му тако дође.

— Шта рече Влађимир, је ли, Илић Лењин? — штрицне Стеван преда се, вјешто, у танку млазу, па окружи очима по свима. — Ко њега није чуо, тај се није имао рашта рађати! Слушао сам ја њега гдје говори с једног вагона теретњака, а народа руског — облак! Браћо моја, сја му чело испод шкрљке, као свјетлост од истока! А кад рекне ријеч, она ти се смјести у срце, као у гнијездо, па сав народ сустегне дах, као да расте! А он говори, говори; улази у тебе, па ти се све чини, није он пред тобом, него у теби, и пресијеца ти у души све вржеве, као бравом: Тако ти је и тако, и никако друкчије! И на коју он страну подигне прст, знај, другога ти пута нема! А народ руски, хе - хе - хеее! Душеван и мек — на хљеб да га мажеш као мед! Али кад се разљути на неправду, људи, див, сатра душмана као гњиду — то сам ја својим очима видео! А благо оном кога заволи. »Ти, товаришч, Сјерб«, плешће мене по рамену један Рус, го-

лем, не би се могао исправити у овој соби. »Харошиј сјербскиј народ!« Воле они нас, као својту. А Русија, нема јој краја као ни овом свијету. »Идем«, вели, »да обиђем првог комшију«, — па каска на парипу по три равна реда! А руска земља, хе - хе - хеее: крта, црна, храњива — хљеб, људи; међу прстима да је мрвиш као хљеб! Чернозем! — и Стеван рашири руке као да би хтио казати: Па шта хоћете даље! — А руска пшеница, ајој, а руска пшеница: икра, људи моји, море једно, хљеб, мед, благодет! Него... — и Стеван се сјети како је некад, у Пемзи, јео бијели руски хљеб, па пресијече причу и састави обрве:

— ...него, дјецо, ви мени прочитасте вијести, али ми не казасте, најурише ли наши Нијемца из Пемзе?

— Пи - хихи - хихихи! — не могавши више суздржавати смијех, очепи се једна омладинка па се загрца, кроза сузе:

— Ихи - хи - хиии, другови... ихиини, другарице, а Пемза је Москви дубоко за леђима, није у њу швабо никад ни привирио!

— Привирио би, паунице моја, то и јест оно, што би привирио! — успра-

НОВИ ЧЕТНИЧКИ ЗЛОЧИНИ У ЦЕНТРАЛНОЈ БОСНИ

Народ Босанске Крајине и централне Босне радосно је поздравио разбијање гарнизона у Бањој Луци, из којег су врло често полазиле непријатељске бојне, пуковније и дивизије да пљачкају, паде и убијају по ослобођеној територији.

Нападу на Бању Луку нису се обрадовали једино усташки и окупаторски савезници — четници. Лазо Тешановић, Радић, Мишић и Тривунчић, који су са својим четницима стајали као претстраже и пси чувари пред градом, знали су да са пропању Нијемаца и усташа пропада њихов једини ослонац који их је штитио и омогућавао им боравак у Крајини и централној Босни.

Када се изјаловио њихов биједни покушај да својим господарима у невољи помогну, нападајући с леђа наше јединице, они су кренули да свој бијес истраје на незаштитеном становништву и рањеним борцима.

Док су наше јединице гониле разбијеног непријатеља према Градишци, док су заробљавале њемачког генерала и уништавале остатке гарнизона, планула је мала варошица Скендер-Вакуф која се налази на ослобођеној територији. 25 породица остало је без крова. У свом даљем „наступању“ ови зликовци су убили неколико људи и жена и опљачкали српска села: Имљане, Корићане, Ђорковиће, Крушево Брдо и муслиманско село Паливук. Из ових села је досада дошло неколико стотина људи у нашу војску.

Али све је то било успут и споредно. Партизанска болница и наши рањени другови били су им главни циљ. Није то први пут. Народ овог краја свједок је крвавих злочина које су четници извршили у нашим болницама у Јошавки,

Чемерници и Боријама 1942 године над најбољим синовима српског народа. Они исти који су заклали рањеног народног хероја Младена Стојановића и толике друге пошли су сада да своју мржњу према Народно-ослободилачкој војсци истраје још једном.

Али им то није пошло за руком. И поред тога што је заштита код болнице била мала, сви су знали: — болница не смије пасти у руке крвницима. Падала је киша и рањеници нису могли да се задрже у бункерима у које је провалила вода. Два пута су рањеници преношени преко набујале Врбање, са које је вода однијела мост. Народ и одборници, болничарке и партизани, газили су ријеку до појаса и на леђима носили рањенике. У преношењу рањеника нарочито су се истакли другови Војин Славнић из Корићана и Вид Ђенић из Имљана, одборници. Болничарке су показале велико пожртвовање преводећи рањене другове преко ријеке.

Захваљујући одборницима, болничком особљу и партизанима, четницима није пошло за руком да изврше још један крвав злочин.

Народ и наши борци неће никад заборавити злочиначку издају и недјела која врше четници. Централна Босна дигла се на оружје. Средњобосанска дивизија у свакодневним бојевима чисти свој родни крај од окупатора и издајника.

Многим злочинцима већ је народ судио. И овима, чија звјерства не заостају иза најсвијепијих које починише Швабе и усташе над нашим народом, судиће се. То ће бити ускоро. Казна над злочинцима биће немилосрдна. Проливена крв најбољих наших родољуба биће строструко освећена.

КРАЈИНА ЈЕ ДАЛА СВОЈУ XX БРИГАДУ

12 октобра ове године основана је XX Крајишка бригада.

Ништа није могло спријечити јачање и пораст наше народне војске. Јуначка Крајина, којом су пробјесниле најтеже непријатељске офанзиве, јача је данас него икада.

Прослава оснивања нове бригаде још је једном потврдила да је наш народ неосвојив у својој тежњи за слободом, у свјесној, безграничној љубави према својим ослободиоцима. Ту свечаност народ је осјетио као свој празник. Преко три хиљаде људи, жена и омладине дошло је с пјесмом, са заставама, с безброј милошта за своју војску. Засјале су многе сузе радостице. То је трећа бригада коју даје народ Козаре. То су синови, браћа и очеви тога напаћеног народа. То су славни Козарски и Лијевањски одред, израсли током борбе у нову моћну јединицу. У њој има и домобрана који су, збацивши фашистички јарам, пришли народној војсци. Већ у првим борбама они су показали да се само за свој народ може јуначки борити. Њих је народ Козаре примио с истом љубављу као и своје рођене, што их је, очито, нарочито дирнуло. „Заједно ћемо против заједничког непријатеља. Братски ћемо загрлити и сву слободну федеративну Југославију, братски учвршћивати темеље љепшега живота“, обратио им се у свом говору пуковник Немањч Влатковић, делегат V Корпуса. Између осталог он је још рекао: „Од првог дана устанка Козара је остала непоколебиво чврста. Козара је формирала своју I Крајишку бригаду кад су швапски топови тукли Москву. Данас, док формирамо XX, то јест трећу козарску, руски топови грме на њемачкој територији.“

Остали говорници — друг Слободан Марјановић који је поздравио бригаду испред Народно-ослободилачког фронта, као и, комесар 39 дивизије, друг Војо Ступар — нарочито су наглавили остварено јединство наше народне борбе. Пошто су прочитали поздравни телеграм маршалу Титу, ЗАВНОБИХ-у и V-ом корпусу, Окружна културна екипа извела је успио програм. Затим се све до ноћи наставило весеље уз пјесму и козарско коло.

У срцима бораца младе бригаде остаће незаборавно сјећање на овај свечани дан. Одлучно и храбро наша XX бригада пошла је путем јунаштва и славе крајишке војске.

ви се старац, озарен као пророк, и благо изнесе преда се сух, крвав ка-жипрст. — И добро би привирио! Ехеее, али се пред Нијемца испријечи под Москвом рускиј човек, а пред онај големи народ стаде Јосиф Висарионович Стаљин, а он вам дође Влађимиру Илићу Лењину као побратим! Па кркну сад, швабо, де!

Својатну руку онога големог Руса често би Стеван осјетио — у ове три године — на својим плећима, као сад да га тапше. Кад Нијемац упаде у Русију, а код нас отпочеше покољи, Стевану се — док је грљао у гомили с вилама — неколико пута причињавало да одмах из њега гази велики Рус, разјарен као рис, и да му, замахујући кундаком, виче уз ухо: »Ожежи, товаришч Степан! Ми заједно разгромити врага!« А и кад наши сабише непријатеља у градове, и слободну земљу орују јесен, љутљива као мирнодопска, Стеван остаде узвијерен, и нешто стаде да га изнутра врти, обдан, а и обноћ, кад се пробуди: Свако предвече припиће опанке, спрема се Штабу на радио, на подруг сата хода, и сваки-пут му се чини да ће чути из кутије

како је Рус стао пред Нијемца као пећина: Е, а сад ћемо ми мало да се понесемо! Ни стопе више напред! Старка његова, као да је заборавила на рат, реже сланину у грах и отреса се на њ:

— Ма куд си се ти, стуву стара, навдио на тај радичон, као јазавац на курузе?!

— Режи ти, јејино, како режеш, и не плети ми се у свјетске послове! А мислиш ли да би га резала, да не би Рује, а?!

Од кутије се Стеван враћао сваку ноћ касно, у разгорене јесење звјезде. А Рус још не говори оно своје. Трапа њих петнаестак кроза шуму, ћутећи, а тек ће неко промрсити, мучаљиво, у њедра:

— Продире пас, браћо!

— Продире, али видјећеш ти само шта ће бити! Црно се њему пише у Русији! — јави се Стеван као љук у ноћи.

И откако је побратим Влађимира Илића Лењина рекао своје, Стеван лијепо осјећа да се помлађује, као кад из стара пања ничу младе гране. Па кад, ево, дође и тај слатни дан да Рус тапше наше људе по Бачкој и Србији, па кад, онда, пуче глас да нам још ша-

ље и пшеницу, Стевану стаде да игра оштра костријет обрва, и подњом да му поваздан сјаке очи, ситне и округле као трњине; сав се подли неким свјетлинама и учини се сам себи поскочан као дјечачић.

— Старка, — више не зове жену јејино, јер је она у ове три године свјештила политику као и он, — старка, није да ниси паметна жена, али, опет, кратка је у тебе памет да смислиш колико је то педесет хиљада вагона пшенице, што нам је шаљу Руси! То ти је, паунице моја, воз од Сливних Склопова до Кишенева! А нису ти то наши вагони, оне кутијице шибица! Све ти је то руски вагон. А руски ти је вагон као Дабарска Шпиља! И то они нама с прве руке, као за мезу. А коме даје, Рус даје од срца. А богами смо и заслужили... Па ти ја једног дана дотјерам из млина пун товар руског млијева: Пеци питу! А пита, рускаја, слатка у устима, а још слађа у души...

И Стеван, растопљен, помиљује по глави свог унука, плаво и пиргаво дијете:

— Рушче моје! Атјец твој, герој, вјерњотсја з војни домој! А ти будјеш харошиј човек!

Крајина се бори против неписмености

Радосну слику претстављају у нашим селима школе. Дирљиво дјелује понос сеоског одборника када показује малу, обично сеоску кућу на којој се бијеле нове даске: „Ето, отворили смо школу!“ Таквих малих кућица, које су претворене у учионице за наше најмлађе, на терену Крајине има око 120. Често је између двије собе у кући разваљен зид да би учиона била већа. Али ни те проширене собе не могу да приме сву дјецу. Једно крај другог, тијесно збијена, уче наша дјеца. Школе похађа данас 4.000 дјеце. Мало се учи из књига, јер их нема. Ријетке су таблице, оловке и папир. Али и таква каква је, школа је драга дјеци, а блиска народу, јер ју је он подигао.

Крајина је у бившој Југославији у погледу писмености спадала међу најзаосталије крајеве. То, што ми данас немамо школских зграда, није само посљедица уништавања од стране окупатора. И прије рата број школских зграда био је мален, настава нередовна. Огроман проценат неписмених (72%) резултат је ненародне просвјетне политике која се водила.

У новој, истински народној школи завладао је нови дух. Пред нашом дјецом не сједи намргођен учитељ, стран и селу и дјеци, него истински борац на просвјетном пољу. Дјеца то најбоље осјећају. И зато свакога јутра оживе пјесмом и дјечијим несташлукима путевима према школи. Без велике потребе дјеца не изостају.

Наши учитељи — то су синови и кћери нашег народа, борци који несебично и неуморно раде у данима рата на ширењу писмености у народу. Њихово држање брише удаљеност, која је владала некад између учитеља и села.

У остваривању задатака који се налазе пред њима стоји низ тешкоћа. Данас има свега око 100 квалификованих учитеља, а тај број, у мору неписмености, не задовољава. Да би се повећао број учитеља, приступило се одржавању учитељских курсева. Такав курс, други по реду, са 51 учеником завршиће ових дана свој рад. Наши учитељи боре се на терену са великим тешкоћама, слабом одјећом и обућом, школама без прозора и пећи, учионицама пренатрпаним дјецом, која пјешаче сатима по киши и вјетру док не дођу до школе. Млади учитељи пркосе тим тешкоћама наставног рада без уџбеника, без средстава за писање и удобних просторија. Није риједак учитељ који пише и прикупља приче и пјесме из наше борбе, узима то као васпитни наставни материјал, или ствара угледне лекције наставног рада, записује их и шаље другим учитељима да се помогну. Учитељи са ливањског округа сами праве дјечије таблице од плоча етернита, а писаљке од муљике, граде словарице и рачунаљке. Они припремају нове школе за дјецу сиромашног и заосталог Гламоча, спаљеног Купреса, Ливна и Дувна. Подгрмечка села у жељи за просвјетљивањем траже по двије школе у једном селу, а села Козаре хоће да свако од њих има своју школу.

Ослобођени градови: Прњавор, Љубија, Сански Мост, Јајце, Бугојно и други за непуну два мјесеца отворили су школе са по 3—4 одјељења, а Приједор има 10 одјељења са 700 дјеце. Наше градске школе према своме раду ускоро ће у мрежи наших народних школа претстављати напредније просвјетне центре који ће пружати пуну помоћ сеоским школама.

Анафалетских течајева, често ствараних на иницијативу самог народа, а доцније прихваћених и помоћних од НОО-а, има данас свуда по Крајини. Унапређење тих течајева прихватили су учитељи који ће у сарадњи са руководиоцима течајева створити школе за одрасле. На том послу у неким крајевима Крајине постигнут су видни резултати. У већини подгрмечких села, у којима се писменост организовано шири већ двије године, успјело се ликвидирати неписменост. Та села служе за примјер свим осталим крајевима. Али ти течајеви, иако их има 200, нису окупили још ни 1/4 неписмених у Крајини.

Ми смо ударили темеље нашој просвјетној политици. Учитељски кадар, израстао из ове тешке борбе, несебично и неуморно ради на ширењу писмености у народу. Честе окружне и среске учитељске конференције, гдје учитељи дискутују по свим питањима школства, измеђујући међусобно искуства у раду, доприносе много подизању способности нашег младог учитељства. Наше школство има подршку читавог народа који неће да остане у незнању и неписмености. Наш народ је кроз борбу сазнао да организован може да постигне све. Чињеница да народ неће старо, да неће да живи по старом, да је у својој демократској држави створио политичке предуслове, право да сам управља својом судбином — утицаће одлучно на развијање изградње наше земље. Досадашњи резултати у тој једној грани наше обнове, остварени под најтежим околностима рата, немања довољног броја учитеља, немања најосновнијих потреба (зграда, књига), голотиње нашег народа — говоре да је народ схватио потребу подизања у културно-просвјетном погледу. На нашим НОО-има и одборима НОФ-а стоји задатак свестраног залагања да се помогне уздизање нашег школства. Дати иницијативу за отварање нових школа, заинтересовати народ још више на питању ликвидације неписмености, помоћи свестрано напоре учитеља на селу — то је посао којим треба да се позабаве све наше организације.

СТВАРА СЕ НАРОДНИ ЦРВЕНИ КРСТ

У свима федералним јединицама Нове Југославије оснивају се организације Црвеног крста, нарочито потребне сада, пред крај рата, како би могле потпуно и на вријеме одговорити задацима који им претстоје.

Задаци народног Црвеног крста бројни су и значајни. Прије свега, наш Црвени крст, у сарадњи са санитетом Народно-ослободилачке војске, помаће транспорт, прихватање и обилазак рањеника, као и организовање приредби за рањене и болесне другове и дописивање између њих и њихових породица.

Даље се за Црвени крст поставља проблем домова за лица која су у рату онеспособљена и запосљавање радом на обнови земље дјелимично онеспособљених, уз помоћ надлежних одјека народно-ослободилачких одбора.

Исто је тако потребна хитна помоћ Црвеног крста и цивилном становништву.

Међу најважнијим задацима претстоји припремање домова за ратну сирочад. Потребно је одмах приступити организовању дјечјих домова, прикупљању података о ратној сирочади, о броју потребних дјечјих болница итд. За те сврхе треба већ сада предвидјети зграде и особље, да би се одмах по истјеривању окупатора то питање могло рјешавати.

Заједно с органима наших народних власти бринуће се Црвени крст и о тражењу лица, чија су боравашта, услед ратних промјена, непозната. Картотеке таквих лица при главном одбору Ц. к. федеративне Југославије, као и при земаљским одборима појединих федералних јединица, поспјешитиће и олакшати тај рад путем тијесне међусобне повезаности.

Рад Црвеног крста биће врло драгоцјен и при рјешавању здравствених проблема на селу. Уз помоћ здравствених одјека народно-ослободилачких одбора, отвараће се, гдје год је потребно, амбуланте Црвеног крста, као и здравствени курсеви за становништво и кадрове Црвеног крста.

Већ самим тим задацима довољно је наглашена корисна и племенита улога Црвеног крста, кад се као права народна установа заложи за помоћ своме народу.

Зато је дужност свију наших удружења, као и сваког појединца, да спремно помогне сваки његов рад.

Особито ће користити помоћ Антифашистичког фронта жена, као масовне народне организације, која учествује у изградњи и обнови наших земаља. Жене и омладина треба да узму активног учешћа у одборима Црвеног крста, који се стварају при свакој области, округу, срезу и мјесту. Јер само преданим заједничким радом и међусобном сарадњом моћи ће наш Црвени крст успјешно рјешавати своје хумане задатке, као права народна организација.

ВЕЛИКИ УСПЈЕХ НАРОДНО-ОСЛОБОДИЛАЧКЕ ВОЈСКЕ У ЦЕНТРАЛНОЈ БОСНИ

Травник, 24 октобра

Снаге V корпуса извршиле су 20 октобра напад на важан сплет непријатељских комуникација у долини ријека Босне и Неретве, на јако утврђено непријатељско упориште Травник, који је служио као моћно бочно обезбјеђење комуникацијама у долини Босне.

Напад на Травник био је силовит. Град су браниле злогласне усташе из Купреса, Бугојна, Дувна, Јајца и самог Травника, као и милиција из околних села, у свему 2.500 војника.

Борба за Травник трајала је 48 сати. Непријатељ се жилаво бранио, вршећи непрестано жестоке јурише. Тако су наши борци заузимами сваки бункер и сваку кућу на јуриш. Наши борци сломили су отпор непријатеља, и Травник је био послје 2 дана борби ослобођен.

Тако је ликвидирано једно од најјачих усташких упоришта у Босни.

Истовремено са Травником ослобођена су непријатељска упоришта: Долац, Била, Дивљак и Витез.

Ликвидиране су све спољне одбране Зенице, на коју наше снаге сада врше јак притисак.

Дејство наших јединица обуставило је и парализовало сав непријатељски саобраћај на линији Мостар—Сарајево—Брод.

Ликвидирана су сва непријатељска упоришта између Добоја и Дервенте и већи дио непријатељских упоришта између Добоја и Зенице.

У току ових борби убијено је 1.420 непријатељских војника и официра, међу којима се налази заповједник Травника усташки пуковник Бунџић, затим усташки потпуковник Јосип Клобучевић, као и злогласни полицијски сатник Дујмовић. Заробљено је 700 усташа, међу којима се налази усташки потпуковник Башић. Заплјењено је: 11 топова разних модела, 3 вагона муниције, 2 оклопна воза, 5 локомотива, 40 вагона, 2.000 пушака, 10 бацача, 5 аутомобила, 60.000.000 цигарета и много друге спреме.

У овим борбама истакли су се борци и руководиоци 6 и 7 крајишке бригаде и II батерија I дивизиона на челу са комесаром Милошем Дамјеновићем.

У току ових борби погинуо је херојском смрћу познати народни јунак из Крајине — потпуковник Јосип Мажар-Шоша, који се прославио у борбама на Козари 1942 године када је послје вишесдневних необично крвавих бојева пробио непријатељски обруч.

(„Слободна Југославија“)

НАШИ РАЊЕНИЦИ ИЗ ИТАЛИЈЕ ПОЗДРАВЉАЈУ МАРШАЛА ТИТА

»Велика пobjеда коју је извојевала наша славна Народно-ослободилачка војска заједно са братском Црвеном армијом, ослобођење нашег главног града, јуначког Београда, испунила је неописивим одушевљењем и надахнула новом снагом наше храбре рањенике који се лијече у Италији, наше борце и руководиоце и наш народ који се привремено овдје сакрио од звјерстава њемачког фашистичког окупатора и њихових подлих слугу.

Ову велику пobjеду наших народа прославили су сви наши рањеници, борци и руководиоци, као и старци, жене и омладина у збјеговима. Са тих прослава они Ти упућују поздраве, Теби, наш вољени вођо, нашој славној Народно-ослободилачкој војсци, нашој

драгој домовини демократској федеративној Југославији и братској Црвеној армији. Манифестујући своје одушевљење, они желе да се што прије врате у нашу нападну домовину да би допринијели потпуном уништењу мрских окупатора и домаћих издајника и потпомогли изградњу нове и срећне демократске федеративне Југославије.

Желимо Ти, наш драги друже, Маршале, да нам дуго поживиш на срећу наших народа и да нам нашу војску и наше народе као и до сада водиш из пobjеде у пobjеду, у срећну и свијетлу будућност!»

Генерал-мајор,

Бранко Пољанац

командант базе Нар.-ослобод. војске
(„Слободна Југославија“)

Прослава годишњице ослобођења Санског Моста

Сански Мост прославио је на свечан начин прву годишњицу свога ослобођења. Када су прије годину дана, двадесетог октобра, у саму зору, јуначки борци Народно-ослободилачке војске на јуриш ушли у Сански Мост да му донесу слободу, народ их је сусрео са радошћу којом се дочекују само ослободиоци. Усред се приступило успостављању народне власти, помагању и исхрани војске и зацјелјивању рана које је нанео окупатор. Народ санске долине одлучно корача новим путем. А то је пут међусобног повјерења и изградње. Чињеница да су се на свечаности обљетнице ослобођења Санског Моста окупали, као брат уз брата, сви виђени Срби, Муслимани и Хрвати из вароши и околине, сама по себи свједочи да су Сањани сједињени и да дишу новим духом. Они су са народом читаве Босанске Крајине закорачили на пут јединства, братства и срећне бу-

дућности, којим све народе Југославије води друг Тито.

Свечаност је почела пјевањем химне »Хеј Словени«. Са пажњом је саслушан говор друга Михаила Пејића, секретара среског одбора НОФ-а, о значају годишњице ослобођења Санског Моста, са освртом на величанствене пobjеде НОВЈ, Црвене армије и Савезника. Умјетнички дио програма извели су чланови градске културне екипе. Усред извођења програма, стигао је глас о ослобођењу Београда. Вијест да су јединице Народно-ослободилачке војске и Црвене армије ослободиле пријестоницу Југославије изазвала је буру одушевљења. Пуцало се и клицало нашој јуначкој војсци, маршалу Титу, Црвеној армији и Стаљину. На крају су младе Сањанке, Српкиње, Муслиманке и Хрватице, све у народној ношњи, повеле »Коло братства«, коло пуно симболике, које су присутни топло поздравили.

ПРВИ КУРС ЗА РУКОВОДИОЦЕ АНАЛФАБЕТСКИХ ТЕЧАЈЕВА ЗАВРШИО ЈЕ СВОЈ РАД

Први курс за руководиоце аналфаветских течајева на подгрмечком округу, који је одржан у Санском Мосту, завршен је успјешно послје четрдест дана интензивног рада. То је досада први курс ове врсте на територији Бос. Крајине. Похађало га је 36 кандидата са села и града. Изузев неколико старијих,

то су већином младићи и дјевојке. Писмени и практични испити су показали да се градиво успјешно савладало. Неки кандидати, који су показали особиту марљивост, упутиће се на виши учитељски курс. Прије него што су се разишли на нову дужност, курсисти су дали у сали Дома културе добро припремљену приредбу.

Народ подгрмечког округа својој војсци

Од првог до осмог септембра проведена је кампања за прикупљање намирница за Народно-ослободилачку војску у срезима Сански Мост, Бос. Нови и Крупа. Народ подгрмечког округа манифестовао је том приликом велику љубав према нашим борцима за слободу. У сва три среза подгрмечког округа прикупљено је у облику добровољних прилога: 76.645 кг пшенице, 1999 кг кукуруза, 8.414 кг ражи, 3.561 кг јечма, 68.171 кг зоби, 29.856 кг граха, 81.869 кг кромпира, 35.851 кг сијена, 22.501 кг сламе и 116.530 дин.

Наша омладина за рањене борце

Иако корпусна болница постоји тек кратко вријеме, омладина је често посјећивала рањене борце и доносила им дарове. Тако је омладина села Крувари донијела рањеницима: 260 кг јабука, 6 кг ораха, 1 кг грожда, 5 пита, а такођер је опрала веш рањеницима. Из села Зецови даровао је: 99 јаја, 10 кг јабука, 16 кг ораха, 1.50 л ракије и 1.50 кг кајака. Омладина села Урановићи: 5 литара млијека. Општина Стари Мајдан даровала је: 5 кг кајака, 3 кг резанаца, 21 комад јаја, 30 кг ораха, 40 кг јабука.

Село Бошњаци: 17 кг пите, 8 кг круха, 1 кг кајака, 46 кг воћа.

Село Ресави: 20 кг ораха и кестења, 13 кг јабука, 2 кг лука, 8 јаја.

Грађани Бање Луке посјетили су рањенике и доносили им воћа и колача.

Преглед ратне ситуације на нашим фронтovima

Војни стручњак „Танјуг“ а јавља:

На свим секторима Југославије развијају се успјешне офанзивне операције. Наставља се истјеривање Нјемаца из наше земље. Ослобођен је цио Банат, Бачка и источни Сријем до линије Сремска Митровица—Беоцин. Србија је скоро сва ослобођена. У долини Западне Мораве Нјемци још држе само Чачак и Краљево, затим Ибарску Клисуру, Метохију и Косово, куда се Нјемци повлаче са југа Балкана. Жељезничка пруга Београд—Скопље налази се скоро сва у рукама наших јединица, осим дијела Бујеновци—Скопље.

У Македонији ослобођена је територија у већем дијелу ријеке Пчиње и долина ријеке Струмице. Ослобођени су Кочане, Прешево и већи дио долине Црне Ријеке.

Санџак је цио слободан, осим Сјенице и Новог Пазара.

Црна Гора је ослобођена, осим Данилов-Града, Подгорице и црногорско-бокељског приморја.

Херцеговина је сва ослобођена, осим Мостара, Невесиња и јужног дијела приморја.

Ослобођењем Дубровника проширила се слободна територија од Јадранског Мора преко Црне Горе, Санџака, Ужица, Пожеге до самог Београда. На овај начин у сјеверној Грчкој, Албанији, Македонији и области Косова и Метохије отсјечени су остаци 9 њемачких дивизија. Наше јединице у садејству са трупима Црвене армије све више стежу обруч око ове њемачке групације. Бугарске јединице, као и јединице албанске народно-ослободилачке војске, учествују такођер у овим операцијама.

Посљедњих дана јаке њемачке снаге из Грчке, Албаније и Македоније пробијају се преко Косова Поља и Метохије кроз Качанички Тјеснац и Ибарску Клисуру, одакле покушавају да се преко Новог Пазара и Сјенице пробију долином ријеке Лима ка Сарајеву. Од Сарајева пробијају се њемачке снаге ка Вишеграду да би прихватиле снаге које се повлаче. Наше јединице ликвидирале су поново сва упоришта од Сарајева до Вишеграда и тако изоловале њемачке снаге које су се пробиле у Вишеград.

У Далмацији непријатељ још држи упоришта: Имотски, Љубушки, Шибеник, Книн и Задар. Цијела обала Јадрана од Херцег-Новог до Задра налази се у рукама наших јединица.

У Босни непријатељ држи: Сарајево са упориштима у долини ријеке Босне, Бихаћ са упориштима у долини ријеке Уне, као и упоришта јужно од Саве: Бању Луку, Босанску Градишку, Брчко и Бијељину.

Највећи дио Лике, Кордуна, Баније и Горског Котара слободни су и наше јединице налазе се пред самим Загребом.

Највећи дио Мославине и Славоније

Састанак маршала Тита са претсједником југославенске владе у Лондону др. Шубашићем

Агенција „Танјуг“ овлаштена је да изда следеће саопштење:

„25 октобра састали су се на слободној територији Југославије претсједник Националног комитета маршал Тито и претсједник краљевске југославенске владе др. Иван Шубашић. Предмет разговора био је стварање једне југославенске владе. Разговори су текли са обе стране у пуном разумијевању потреба хитног рјешења овог важног питања.

Разговори се настављају и досадашњи резултати показују да ће доћи до пуне сагласности“.

(„Слободна Југославија“)

Дефиле јединица НО војске на Бањици

На Бањици је одржан дефиле јединица НО војске, које су учествовале у ослобођењу Београда.

Маршалу Титу, који је дошао у пратњи чланова Врховног штаба и команданта Главног штаба за Србију, генерал-лајтнанта Ноче Поповића, предао је рапорт командант I Корпуса, генерал-лајтнант Пено Дапчевић.

На трибини су се налазили претставници Црвене армије и шефови војних мисија: совјетске, британске и америчке при Врховном штабу.

Маршал Тито одржао је присутним јединицама говор у коме је изразио захвалност: борцима, командирима и политкомесарима за јуначко држање при ослобађању свима нама драгог града Београда.

(„Слободна Југославија“)

НОВЕ ПОБЈЕДЕ НАШЕ ВОЈСКЕ

Јединице VIII корпуса ослободиле су СПЛИТ, СОЛИН, КЛИС и КАШТЕЛА. Побито је 1.500, а заробљено 1.200 непријатељских војника и официра. Ослобођен је такођер СИЊ. Побито је 400, а заробљено 500 непријатељских војника; заплијењена су 4 тенка, 4 тешка бацача, 60 аутоматских оружја, 16 радио станица, 30 вагона муниције и ратне спреме; заробљен је командант Сиња.

Наше јединице ослободиле су МЕТКОВИЋ, ГАБЕЛУ и СТОЛАЦ, одбрамбена непријатељска упоришта према Мостару. Побито је 4.500, а заробљено 1.700 непријатељских војника и официра; заплијењено је 60 топова, 17 тенкова, 250 моторних возила и много ратног материјала, који се још прикупља; официри у опкољеним њемачким групама вршили су самоубиства.

ЦРВЕНА АРМИЈА

бори се у Норвешкој, Источној Пруској, Чехословачкој, Мађарској и нашој земљи

Црвена армија заузела је два мјеста у области Петсама у Финској и 7 мјеста на територији Норвешке. У једном рејону у Норвешкој, гдје су Нјемци искрцали десант, истребљени су сви непријатељски војници.

У Праги, предграђу Варшаве, трају борбе, у којима учествује и полска I армија. У Чехословачкој заузети су градови Ужхород и јако утврђено њемачко упориште Чоп, на десној обали ријеке

Тисе. У Мађарској се настављају операције западно од града Сатулмаре, гдје се уништава непријатељско лудство и ратна техника.

На територији Југославије освојени су градови Апатин и Рума.

У Источној Пруској настављају се борбе у подручју Гумбинена.

Западни фронт

Британска II армија води успјешне операције у подручју унића Шелде. У овим операцијама Британци су се искрцали на Бевеланд а, према најновијем извјештају, заузето је јако непријатељско упориште Бреда у Холандији.

са Пожегом, Даруваром, Слатином, Бурђеновцем и Чазмом ослобођени су.

У Словенији је скоро читав Доленска, осим Новог Мјеста, слободна. Већи дио Штајерске налази се у рукама наших јединица. У Корушкој, код Целовца, оперишу јединице наше Народно-ослободилачке војске.

У Истри и Словенском Приморју већ три године наше јединице воде

борбу под тешким приликама и већи дио територије ослобођен је. Формиране су читаве наше јединице и корпуси.

Наше јединице, борећи се у Корушкој, Словенском Приморју и Истри протјеру окупатора, најбоље доказују да не желе да у новој Југославији остану изван граница своје домовине.

(„Слободна Југославија“)